

קהילות בשיח

יום לימוד עולמי לזכרו של הרב זקס זצ"ל
כ' חשוון תשפ"ב • 25-26 אוקטובר 2021

A PROJECT SUPPORTED BY THE RABBI SACKS LEGACY TRUST

למה להיות יהודי

ברוכים הבאים ל**קהילות בשיח** (Communities in Conversation): יום לימוד עולמי לזכרו של הרב זקס זצ"ל. קהילות סביב העולם יבואו יחד היום ביארצייט (יום השנה לפטירתו) של הרב זקס, לזכור את ההשפעה של הרב על העולם היהודי ומעבר לו, וללמוד משהו מתורתיו. הנושא והמקורות המצורפים, אשר נבחרו על ידי הקהילה שלכם, עוסקים באחד הנושאים שילמדו בקהילות שונות היום סביב העולם. הלימוד מוקדש לעילוי נשמתו של הרב זקס.

כל המקורות בעברית בדף מקורות זה נלקחו מספריו של הרב זקס. כל הזכויות לחומרים אלו שייכים להוצאת ספרים קורן, אשר באדיבותם ניאותו להתיר את הפצתם כאן.

INTRO VIDEO

Why I Am A Jew

VIDEO TRANSCRIPT

השאלה העמוקה ביותר שכל אחד מאיתנו יכול לשאול את עצמו היא, "מי אני?" כדי לענות על השאלה הזאת צריך להעמיק מעבר לשאלות הבסיסיות: "היכן אני גר?" או "במה אני עוסק?" הרגע המשמעותי בחיי הגיע כאשר אני שאלתי את עצמי "מי אני" וידעתי שהתשובה חייבת להיות "אני יהודי". הנה ההסבר שלי לתשובה שנתתי לעצמי.

מדוע, אם כן, אני יהודי? לא משום אמונות שהיהדות מכילה בתוכה את הסיפור האנושי כולו. יהודים לא כתבו סונטות של שייקספיר ורביעיות של בטהובן. לא אנו הענקנו לעולם את יופיו הרוגע של הגן היפני או את הארכיטקטורה של יוון העתיקה. אני אוהב את שכיות החמדה הללו. אני מעריך את המסורות שהולידו אותן, אבל זה לא שלנו! אני יהודי אף לא בגלל האנטישמי מיות או כדי למנוע מהיטלר ניצחון שלאחר המוות. מה שקורה לי אינו מגדיר מי אני, שהרי אנו עם של אמונה, לא של גורל. גם אני יהודי משום שאני סבור כי היהודים טובים מאחרים – אינטליגנטיים, מוסריים, שומרי חוק, יצירתיים, נדיבים או מוצלחים יותר מהם. השוני אינו טמון ביהודים אלא ביהדות, לא במה שהננו אלא במה שאנו נקראים להיות.

אני יהודי כיוון שבהיותי בן לעמי, אני שומע את הקריאה להוסיף את הפרק שלי לסיפור הלא-גמור שלו. אני שלב במסעו, חוליה המחברת בין הדורות. חלומותיהם ותקוותיהם של אבותי חיים בתוכי, ואני השומר על הפיקדון שהותירו, היום ובעתיד.

אני יהודי משום שאבותי היו הראשונים שהבינו כי העולם מונע מכוחה של מטרה מוסרית, כי המציאות אינה מלחמה מתמדת של כוחות הטבע שיש לסגוד להם כאלים, וההיסטוריה אינה מאבק שבו הכוח צודק ושיש לפייס בו את בעלי העוצמה. מסורת היהדות עיצבה את תרבות המוסר של המערב, לימדה בפעם הראשונה כי חיי אדם מקודשים הם, כי לעולם אין להקריב את היחיד על מזבח ההמון, וכי כולם שווים בפני האלוהים – עשיר כעני, גדול כקטן.

אני יהודי משום שאני היורש המוסרי של אלה שניצבו לרגלי הר סיני והתחייבו לחיות לאורן של אמיתות אלו, להפוך לממלכת כוהנים ולגוי קדוש. אני צאצא של אין-ספור דורות של אבות, אשר למרות המבחנים המרים והמכאיבים שהועמדו בהם, נותרו נאמנים לאותה ברית, שעה שיכלו לנטוש אותה בקלות כה רבה.

אני יהודי בגלל השבת – המוסד הדתי הנעלה ביותר שהצמיח העולם, יום שבו אין אנו מתמרנים את הטבע או את עמיתנו בני האדם, הזמן שבו אנו מתאחדים מתוך חירות ושוויון ליצור, מדי שבוע בשבוע, ציפייה לקראת העידן המשיחי.

אני יהודי כיוון שאומתנו, חרף הזמנים שבהם סבלה מעוני מרוד ביותר, מעולם לא ויתרה על מחויבותה לסעוד את הרש, או להציל יהודים מארצות אחרות, או להילחם לעשיית צדק לנדכאים; והיא עשתה זאת בלי טפיחה עצמית על השכם, משום שזוהי מצווה, משום שיהודי אינו יכול להסתפק בפחות מזה.

אני יהודי משום שאני מוקיר את התורה, בידי כי אין למצוא את אלוהים בכוחות הטבע, אלא במשמעויות המוסריות, במילים, בטקסטים, בהוראות ובציוויים, ומשום שיהודים, על אף שחסרו את כל השאר, מעולם לא חדלו להעריך את החינוך כמשימה מקודשת, תוך שהם מעניקים ליחיד כבוד ועומק רוחני.

אני יהודי על שום אמונתו העזה של עמי בחירות, בשל דעתו כי כל אחד מאיתנו הוא סוכן מוסרי, וכי בכך טמון כבודנו הייחודי כבני אדם; ומשום שמעולם לא הותירה היהדות את האידיאלים שלה בחזקת שאיפות נעלות, אלא תרגמה אותם לכלל מעשים, הקרויים מצוות, ולדרך – היא ההלכה – ובכך הורידה את השמים ארצה.

אני גאה להיות חלק מעם שחרף הצלקות והטראומות שספג, מעולם לא איבד את ההומור ואת האמונה, את יכולתו לצחוק על הצרות העכשוויות ובה בעת להאמין בגאולה הסופית; עם שראה בתולדות האנושות מסע, ומעולם לא חדל לתור ולחפש.

אני גאה להיות חלק מתקופה שבה הגיב עמי על השמדה, שכמוה לא בוצעה נגד עם כלשהו, בתחייתה של ארץ, בהשבת ריבונותו, והוא מציל יהודים הנתונים בסכנה בכל רחבי העולם, בונה מחדש את ירושלים ומתגלה כמי שתעוזתו לחתור לשלום אינה נופלת מזו שבה התברך לעת מלחמת הגנה.

אני גאה על כך שאבותינו סירבו להסתפק בנחמות טרם זמן, ושעל השאלה "האם המשיח בא?" השיבו תמיד "עדיין לא".

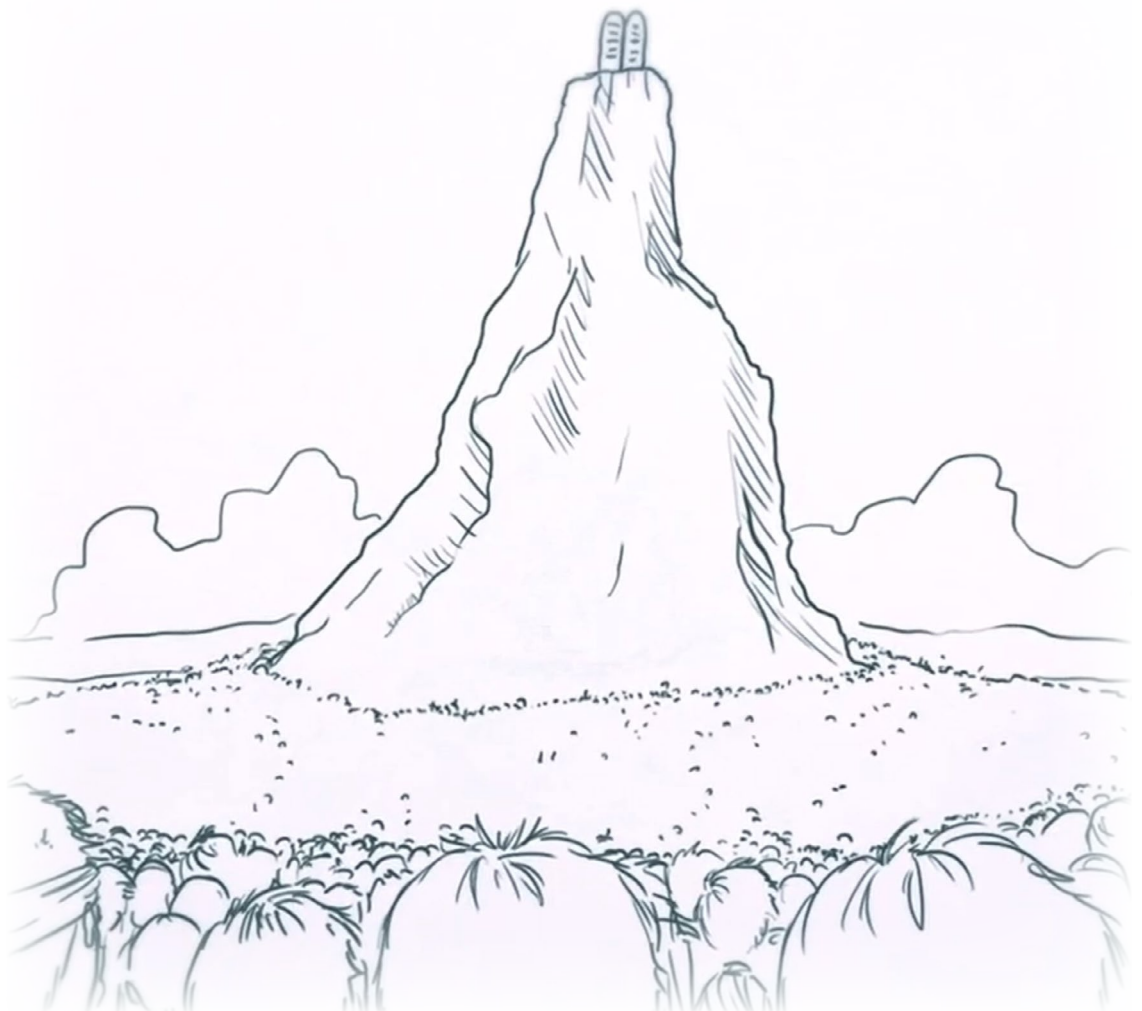
אני גאה להיות שייך לעם ישראל, שמשמעות שמו "כי שרית [נאבקת] עם אלהים ועם אנשים, ותוכל". שכן חרף אהבתנו לאנושות, מעולם לא חדלנו להתגושש עמה, קוראים תיגר על אליה של כל תקופה. וחרף אהבתנו הנצחית לאלוהים, מעולם לא חדלנו להיאבק עמו, כפי שהוא לא חדל להיאבק עמנו.

ואף שאני מעריץ ציביליזציות ואמונות אחרות, ומאמין שכל אחת מהן הרימה תרומה מיוחדת לעולם, אני דבק בעמי, במורשתי ובאלוהיי. בייחודיות שלנו טמונה האוניברסליות שלנו. ומתוך היותנו מה שרק אנו הווי, אנו מעניקים לאנושות מה שמצוי אך ורק באמתחתנו.

זהו אפוא סיפורנו, מתנתנו לדור הבא. קיבלתי אותו מהורי, והם קיבלוהו מהוריהם במרחבי המקום והזמן הגדולים. אין דבר שידמה לו באמת. שכן הסיפור הזה שינה את הדמיון המוסרי של המין האנושי, והוא עדיין מאתגר אותו כיום. ברצוני לומר לילדיי: טלו אותו, הוקירוהו, למדו להבין ולאהוב אותו. שאו אותו, והוא ישא אתכם. ולוואי שבבוא העת תעבירו אותו גם אתם לילדיכם. שהרי אתם בניו של עם נצחי, אות בספר תורתו. אִפְשָׁרוּ נָא לנָצַח של העם הזה לחיות בתוכם.

שאלות לעיון והעמקה

1. מהם המקורות המעצבים את האישיות האישית שלכם?
2. איזו השפעה על חיינו היום יכולה להיות לסיפור היהודי שנכתב אלפי שנים לפני לידתנו?
3. כיצד היית משיב על השאלה "מדוע אני יהודי?"
4. מה אתה היית עושה כדי להעביר את "הסיפור היהודי" לדור הבא?

עם ישראל חי מתוך מורכבות מסחררת, משום שהוא דת וגם לאום, אמונה וגם גורל. טלו ממנו אחת משתי הרגליים הללו, והוא ייפול ארצה. על כן, טעות היא להתמקד רק בגורל – האנטישמיות, השואה, העם אשר לבדד ישכון. האמונה, הייעוד, היא אשר גורמת לנו לדבוק ברעיון שהיהודים הם עם: כעם יצאו אבותינו ממצרים, כעם הם כרתו ברית עם אלוהים במדבר, כעם הם נטלו על שכמם את אתגר החיים בארץ הקודש, וכעם הם הבינו את ייעודם. החיים היהודיים הם קהילתיים במהותם, עניין של אמונה – והשתייכות. הרמב"ם פסק כי "הפורש מדרכי ציבור, אף על פי שלא עבר עבירות, אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצוות בכללן ולא נכנס בצרתן ולא מתענה בתעניתן, אלא הולך בדרכו כאחד מגויי הארץ, וכאילו אינו מהן – אין לו חלק לעולם הבא".

יחד עם זאת, היהדות איננה כת של שותפים לדעה. עם ישראל איננו חבורת קדושים ברגנית. כלומר, הוא איננו כרוב קהילות האמונה. הזהות היהודית, אף כי אפשר לאמצה באמצעות גיור, היא בדרך כלל דבר שנולדים אליו ולא דבר שבחרים בו. תערובת זאת של גורל ואמונה, לאומיות ודת, משמעה שעוד משחר היותם נדרשו היהודים לחיות עם המתח שבין שני רעיונות שונים אלה, ומתח זה הוא שעשאו יצירתיים, בלתי צפויים, מגוונים, מסוכסכים, ובכל זאת, איכשהו, למכלול שהוא יותר מסכום חלקיו.

היו זמנים – מהמאה הראשונה לספירה עד המאה התשע-עשרה – שהזיקה העיקרית בין היהודים הייתה האמונה. היו זמנים אחרים – לדוגמה בימי השואה – שהגורל היה העיקר. כפילות זו היא שהבטיחה את לכידותו של עם ישראל. כשהקשר האחד הכיב, השני הוכיח את עצמו. קראו לזה מזל, קראו לזה עורמת ההיסטוריה, קראו לזה יד נעלמה, או קראו לזה השגחה עליונה – כך או כך צמד הקטבים העתיק, הגורל והאמונה, נשאר עם היהודים תמיד, מפלג ביניהם באורח שערורייתי אבל גם מאחד אותם באופן מרומם נפש. היהודים היו עם ועודם עם, אך כדי שיישארו כאלה עליהם לפתור בעיה אחרת, יסודית אפילו יותר: אתגר ההמשכיות היהודית.

בלשון עתיד, עמ' 36-37

בשנת 1992 הופיעה מילה חדשה במילון האנגלי: peoplehood. בעברית: עמיות. מתקן השגיאות האוטומטי במעבד התמליך לים שאני כותב בו ספר זה עדיין לא התעדכן בדבר: הוא מסמן לי שגיאה בכל פעם שאני מקליד את המילה. על פי מאמר בעיתון היהודי פורוורד, ייתכן שהולדתה של המילה קשורה ביהודים. אחד השימושים הראשונים במילה נעשו בידי כותבים יהודים, או כאלה שכתבו על יהדות. עד 1992 היו עמים, אומות, לאומים, גזעים, קבוצות אתניות, שבטים, חמולות וקהילות, אבל לא עמיות. מדוע הופיעה המילה הזאת בשנות התשעים, באמריקה, ובהקשר יהודי?

מילים רבות נולדות כשהתופעה שהן מציינות נתונה לאיום. התואר "אורתודוקסי" הופיע לראשונה בהקשר יהודי בצרפת בתחילת המאה התשע-עשרה, כאשר התנהל שם דיון ציבורי על מתן אזרחות ליהודים במדינת הלאום החדשה. לראשונה בעולם המודרני, התנאים המסורתיים של הקיום היהודי הועמדו בסימן שאלה. חלופות הוצעו. היו שטענו כי היהדות מוכרחה להשתנות. אלה שחלקו עליהם זכו לתגית "אורתודוקסים". רק כאשר דבר עומד למבחן הוא זקוק לשם. עד אז הוא מובן מאליו, הוא חלק מהרקע. כך הוא אולי גם באשר ל"עמיות" היהודית.

בלשון עתיד, עמ' 15-16

שאלות לעיון והעמקה

1. מה ההבדל בין הגורל של העם היהודי, לאמונה של העם היהודי?
2. מה ההבדל בין קבוצה דתית ללאום? איזה אחד משני התארים הללו מתאר בצורה טובה יותר את העם היהודי?
3. מה הקשר העיקרי בין יהודים בעולם כיום, הדת או הלאום?
4. מדוע המונח עמיות מותאם (בצורה אולי ייחודית) לשייכות לעם היהודי?
5. מדוע לדעתכם המושג עמיות צמח לראשונה בשנים האחרונות, ומדוע דווקא בארצות הברית?

למסור את הסיפור היהודי

סוד ההצלחה של ההמשכיות היהודית הוא שהעם היהודי השקיע יותר מאמצים מכל עם אחר בהמשכיות. המיקוד באורח חיים יהודי הוא העברת המסורת מדור לדור. התורה מחזירה אותנו שוב ושוב לסיפורים של הדור הבא. היהדות מתמקדת בילדים שלה. פנייתו הראשונה של אברהם אל הא-קיים היא "ויאמר אברהם אדני א-קיים מה תתן לי ואנכי הולך ערירי?" רחל אימנו אומרת "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי". להיות יהודי פירושו להיות חוליה בשרשרת הדורות. פירושו להיות ילד, ואז הורה, לקבל ואז למסור הלאה. משה "קיבל תורה מסיני ומסרה..." וכך צריכים גם אנו לעשות. היהדות היא דת של המשכיות.

תרגום חופשי מתוך "Will We Have Jewish Grandchildren?", עמ' 34

באמצעות ההגדה מסרו יותר ממאה דורות של יהודים את הסיפור לילדיהם. המילה "הגדה" עצמה נגזרת מהפועל "הגיד" שפירושו "סיפר, דיבר, הביע". אבל השורש נג"ד, על פי התלמוד, משמש גם במשמעות של קישור, חיבור. בסיפור ההגדה מעניקים היהודים לילדיהם תחושה של חיבור ליהודים ברחבי העולם ולעם היהודי על ציר הזמן. ההגדה מחברת אותם אל העבר ואל העתיד, אל ההיסטוריה ואל הייעוד, והופכת אותם לדמויות בדומה שלה. כל עם אחר הידוע לאנושות התאחד מפני שחי במקום אחד, דיבר שפה אחת, היה חלק מתרבות אחת. רק היהודים לבדם, הפזורים על פני היבשות, הדוברים שפות שונות ויש להם חלק בתרבויות שונות, כרוכים יחדיו בזכות סיפור, סיפור הפסח, שהם מספרים באותה דרך ובאותו ערב. יותר משההגדה הייתה סיפורו של העם, היו היהודים עם של סיפור.

סיפור הסיפורים 2, בהגדה של פסח

שאלות לעיון והעמקה

1. מדוע היהדות מרכזת את מאמציה בילדים?
2. כיצד מהווה ליל הסדר דוגמה מעולה למאמצים אלו?
3. כיצד מהווה ליל הסדר וסיפור ההגדה דוגמה לחינוך יהודי המסייע בשימור הסיפור היהודי?
4. מדוע הקדישה היהדות כל כך הרבה אנרגיה ומאמצים להמשכיות?
5. כיצד היהדות משמרת את ההמשכיות?

אות בספר התורה

אנו יכולים לראות בחיים רצף של רגעים המושקעים, כמו מטבעות, בתמורה לקבלת הנאות מסוגים שונים. לחלופין, נוכל לראות את חיינו כמו היו אות באלפבית. לאות אחת כשהיא לעצמה אין משמעות, אולם בצירופה לאותיות אחרות נוצרת מילה, וזו בשילובה עם מילים אחרות יוצרת משפט; משפטים מתחברים כדי לבנות פסקה ואילו הפסקאות מצטרפות לכלל סיפור. כך הבין הבעל-שם-טוב את החיים. כל יהודי הוא אות. כל משפחה יהודית היא מילה, כל קהילה – משפט, והעם היהודי בכל נקודת זמן מהווה פסקה. ואילו העם היהודי לדורותיו יוצר סיפור – הסיפור המוזר והמפעים ביותר בדברי ימי האנושות.

הדימוי הזה הוא בשבילי מפתח להבנתה של החלטת אבותינו לשמור על יהדותם אף בעתות מצוקה ומבחן קשים ביותר. אני משער שהם ידעו כי הם אותיות בסיפור הזה, סיפור של סיכון גדול ואומץ לב רב. אבותיהם קיבלו עליהם את הסיכון בהתחייבם לברית עם אלוהים ובכך להסכים לשאת על כתפיהם תפקיד היסטורי מיוחד. הם נרתמו למסע שהחל בעבר הרחוק, ומאז השתתפו בו ברצף כל הדורות. בלב לב של הברית שנכרתה עם האל נטוע רעיון האמונה, שממנה נגזרת המילה נאמנות. והיהודים חשו נאמנות לדורות עברו ולדורות שלא נולדו עדיין, כדי להמשיך את הסיפור. ספר תורה שחסרה בו ולו אות אחת נחשב פסול, פגום. סבורני כי רוב היהודים לא רצו שהאות שלהם היא זו שתהיה האות החסרה.

ריקליט אז, רדיקלית עכשיו, עמ' 25

[ל]דמיין אותנו בספרייה רחבת ידיים. בכל אשר נפנה נתקל מבטנו בכונניות ספרים. כל אחת מהן מחולקת למדפים, המשתרעים מן הרצפה ועד התקרה, וכל מדף מלא בספרים. אנו מוקפים בהגיגה המתועדים של אנשים רבים, חלקם דגולים, חלקם פחות, ואנו יכולים להושיט יד ולשלף כל ספר כאוות נפשנו. כל שעלינו לעשות הוא לבחור. אנו מתחילים לקרוא, ולזמן מה שוקעים אנו בעולמו, האמיתי או הדמיוני, של הסופר. הוא עשוי לרתק אותנו במידה שדי בה כדי להניענו לחפש ספרים אחרים שכתב אותו סופר, או ספרים מפרי עטם של סופרים אחרים באותו נושא. לחלופין, אנו עשויים להפסיק את הקריאה ולנסות נושא אחר, גישה אחרת – אין גבול לאפשרויות העומדות בפנינו. ברגע שהספר אינו מעניין אותנו עוד, ביכולתנו להחזירו אל המדף, שם ימתין לקורא הבא שישלף אותו ממקומו. אין הספר בא אלינו בתביעות כלשהן, שהרי מדובר בספר בלבד.

זה טיבה של הזהות מנקודת מבטה של התרבות החילונית של המערב כיום. כמוהו כעלעול בספרים בספרייה. קיימות צורות חיים שונות ורבות, אך אף לא אחת מהן מעמידה בפנינו תביעה כלשהי. אף לא אחת מהן מיטיבה מרעותה להגדיר מי אנחנו, וביכולתנו לנסות כל אחת מהן לאורך זמן שנקבע כראות עינינו. ברם כמעלעלים בספרים גרידא, אנו נותרים בלא שינוי, בלא שדבר יגיע ללבנו. סגנונות החיים השונים שאנו מנהלים כמוהם כספרים שאנו קוראים. אנו חופשיים תמיד להחליפם, להחזירם למדף בכוננית. הם מה שאנו קוראים, ולא מה שהננו.

היהדות מבקשת מאתנו להתייבב בפני אפשרות שונה בתכלית. תאר לעצמך שתוך כדי חיפוש בספרייה אתה נתקל בספר אחד, שונה מן האחרים, שלוכד את עינך משום שעל שדרתו מופיע שם משפחתך. אתה פותח אותו מתוך סקרנות ומגלה בו דפים רבים הכתובים בידיים שונות ובשפות שונות. אתה מתחיל לקרוא בו ומבין אט-אט מה טיבו. מדובר בסיפור שכל דור של אבותיך מספר למען הדור הבא אחריו, כך שכל מי שייוולד למשפחה זו יוכל ללמוד מניין בא, מה אירע לקודמיו, למען איזו מטרה חיו ומדוע. תוך כדי עלעול בדפים אתה מגיע לעמוד האחרון – עמוד ריק, למעט כותרתו. כותרת זו נושאת את שמך.

על פי המוסכמות האינטלקטואליות של המודרנה, אין בכך כדי לשנות דבר. אין בעבר דבר שבכוחו לחייב אותך בהווה, שום היסטוריה שתשפיע על מי שהנך ועל מי שאתה חופשי להיות. אולם לא ייתכן שזוהי האמת כולה. אילו החזקתי ספר כזה ביד, הרי שחיי כבר היו משתנים. בראותי את שמי ואת סיפורם של אבותי, לא הייתי יכול לקרוא אותו כאילו היה עוד סיפור מני רבים; הקריאה בו הייתה בשבילי, בהכרח, צורה של גילוי עצמי. למן הרגע שהייתי מתוודע לקיומו, לא הייתי יכול להחזיר את הספר למדף ולשכוח את קיומו, משום שאז הייתי יודע כי אני חלק משרשרת ארוכה של אנשים שהשתתפו במסע לעבר יעד מסוים, ושמסעם לא הגיע לסיומו, והוא ממתין לי שאקדמו הלאה.

מצויד בידע החדש הזה, אני יכול עוד לראות את העולם כספרייה גרידא. ספרים אחרים אינם יכולים לבוא אליי בתביעה מיוחדת; הם עשויים להיות מעניינים, מעוררי השראה, מהפנטים, אך אינם כספר המיוחד הזה. עצם קיומו מעמיד שורה של שאלות המופנות אליי, לא ליקום. האם אכתוב את הפרק שלי בסיפור? האם יהיה זה המשכו של הסיפור שכתבו קודמיי? האם אמסור את הספר, בבוא העת, לילדיי, או שמא יישכח ממני עד אז, או שאוותר עליו לטובת מוזיאון, כמו היה זה נכס משפחתי שעבר בירושה?

אין זה תרגיל דמיוני בעלמא. ספר כזה אכן קיים, ולהיות יהודי פירושו להיות חיים, פרק, בתוכו. ספר זה מכיל את הידע המשיב על השאלה "מי אני?" והוא אולי הנכס החשוב ביותר שאפשר היה להעניק לי. כדי להגיע לתחושת שייכות, כל אחד מאתנו צריך לדעת דבר מה על אודות קורותיו האישיים – מי הולידו, מניין בא ומאיזו היסטוריה הוא מהווה חלק.

רדיקלית אז, רדיקלית עכשיו, עמ' 27-28

שאלות לעיון והעמקה

1. מהו המסר באמרה "כל יהודי הוא אות בספר"?
2. אלו שפות יופיעו בספר הנושא את שמך על הכריכה?
3. האם ישנם יהודים שמרימים ספר הנושא את שמם, ומחליטים להחזירו מיד למדף הספרים? כיצד קהילה צריכה להתמודד עם מקרים כאלו?
4. כיצד אנחנו יכולים לחנך את ילדנו כדי שהם ונכדנו לא יחזירו את הספר ישירות למדף?
5. כיצד אנחנו יכולים לסייע לילדינו לכתוב את הפרק שלהם?
6. מה יופיע בספר תחת הפרק שלך? מה המשמעות של היהדות שלך עבורך?

לכתוב את הפרק הבא בהיסטוריה היהודית

העובדה שמי מאתנו נולד יהודי איננה עובדה גרידא. הדבר התרחש משום שיותר ממאה דורות של אבותינו החליטו להיות יהודים ולהעביר את הזהות הזאת לילדיהם, ובכך כתבו את סיפור ההמשכיות המופלא ביותר שידע העולם. ולא הייתה זו יד המקרה גרידא. הדבר נבע מאמונתם היסודית ביותר, שלפיה נכנסו היהודים לברית עם אלוהים, ברית שלקחה אותם למסע שיעדו נמצא בעתיד הרחוק ולתוצאותיה הייתה חשיבות אדירה למין האנושי.

איזה מסע היה זה? התשובה לשאלה זו תהיה הנושא של השלב הבא בחיפושיו, אך דבר אחד היה ברור לי למן ההתחלה: היא לא תושלם בבת אחת. בשונה מכמעט כל חזון אחר של חברת מופת, ידעו היהודים כי חברתם נוצרה מפעֵלם של דורות רבים, ומכאן שחובה עליהם להעביר את האידיאלים שלהם לילדיהם, כך שיהיו אף הם חלק מן המסע, אותיות במגילת הדורות. להיות יהודי, היום כבימיו של משה, פירושו לשמוע את קריאתם של אלה שבאו לעולם לפנינו ולדעת שנועדנו לשמר את הסיפור שלהם...

הנני יהודי כיוון שבהכירי את סיפור בני-עמי, אני שומע אותם מפצירים בי לכתוב את הפרק הבא. לא הגעתי משומקום; יש לי עבר, ואם עבר כלשהו יכול לצוות על משהו, הרי שעבר זה מצווה עליי. הנני יהודי משום שרק אם איוותר יהודי, יוסיף לחיות בי סיפורם של מאה דורות לפניי. אני ממשיך את מסעם מכיוון שלאחר שהגענו לנקודה זו, לא אתן לזה ולהם להיכשל. איני יכול להיות האות החסרה במגילה. אין באמתחתי תשובה פשוטה יותר, ואיני מכיר תשובה רבת-עוצמה ממנה.

רדיקלית אז, רדיקלית עכשיו, עמ' 30

שאלות לעיון והעמקה

1. אלו טיעונים מציג הרב זקס להמשכת המסורת היהודית שלנו?
2. מבין הטענות שהועלו בקטעים המצורפים איזה טיעון הכי משכנע לדעתך?
3. מי אחראי להמשכיות העם היהודי עד ימינו, אבותינו או א-קים? מי יהיה אחראי להמשכיות העם היהודי מכאן ולהבא?